

Karel Čapek

R.U.R.
Bílá nemoc
Matka

Československý
spisovatel
Praha

R.U.R.

Rossum's Universal Robots

*Kolektivní drama
o vstupní komedii
a třech dějstvích*

OSOBY

HARRY DOMIN, centrální ředitel Rossumových Univerzálních Robotů

INŽ. FABRY, generální technický ředitel R.U.R.

DR. GALL, přednosta fyziologického a výzkumného oddělení R.U.R.

DR. HALLEMEIER, přednosta ústavu pro psychologii a výchovu Robotů

KONZUL BUSMAN, generální komerční ředitel R.U.R.

STAVITEL ALQUIST, šéf staveb R.U.R.

HELENA GLORYOVÁ

NÁNA, její chůva

MARIUS, Robot

SULLA, Robotka

RADIUS }
DAMON } Roboti

1. }
2. } Robot
3. }
4. }

ROBOT PRIMUS

ROBOTKA HELENA

ROBOTSKÝ SLUHA a četní Roboti

DOMIN, v předehře asi osmatřicetiletý, vysoký, oholený

FABRY, rovněž oholený, plavý, vážné a jemné tváře

DR. GALL, drobný, živý, snědý, s černým kněrem

HALLEMEIER, ohromný, hřmotný, se zrzavým anglickým kněrem a zrzavým kartáčem vlasů

BUSMAN, tlustý, plešatý, krátkozraký žid

ALQUIST, starší než ostatní, nedbale oblečený, dlouhých, prošeďivělých vlasů a vousů

HELENA, velmi elegantní

Ve vlastní hře všichni o deset let starší.

ROBOTI v předehře oblečeni jako lidé. Jsou úseční v pohybech i výslovnosti, bezvýrazných tváří, upřeného pohledu. Ve vlastní hře mají plátěné blůzy v pasu stažené řemenem a na prsou mosazné číslo.

Po předehře a druhém aktu přestávka.

PŘEDEHRA

Ústřední kancelář továrny Rossum's Universal Robots. Vpravo vchod. Okny v průčelní stěně pohled na nekonečné řady továrních budov. Vlevo další ředitelské místnosti.

DOMIN sedí u velkého amerického psacího stolu v otáčecím křesle. Na stole žárovka, telefon, těžítka, pořadač dopisů atd., na stěně vlevo velké mapy s lodními a železničními liniemi, veliký kalendář, hodiny, jež ukazují něco málo před polednem; na stěně vpravo přibity tištěné plakáty: „Nejlepší práce: Rossumovi Roboti.“ „Tropičtí Roboti, nový vynález. Kus 150 d.“ „Každý si kup svého Robota!“ „Chcete zlevnit svoje výrobky? Objednejte Rossumovy Roboty.“ Dále jiné mapy, dopravní lodní řád, tabulka s telegrafickými záznamy kursů atd. V kontrastu k této výzdobě stěn je na zemi nádherný turecký koberec, vpravo kulatý stůl, pohovka, kožená klubovní křesla a knihovna, v níž místo knih stojí láhve s vínem a kořalkami. Vlevo pokladna. Vedle Dominova stolu psací stroj, na němž píše dívka SULLA.

DOMIN diktuje: „— že neručíme za zboží poškozené dopravou. Upozornili jsme vašeho kapitána hned při nakládání, že loď je nezpůsobilá k dopravě Robotů, takže zkáza nákladu nepadá na náš účet. Znamenáme se — za Rossum's Universal Robots —“ Hotovo?

SULLA: Ano.

DOMIN: Nový list. Friedrichswerke, Hamburk. — Datum. — „Potvrzujeme objednávku na patnáct tisíc Robotů —“ Zazvoní domácí telefon. Domin jej zvedne a mluví do něho. Haló — Zde centrální — ano. — Zajisté. Ale ano, jako vždycky. — Ovšem, kabelujte jim. — Dobrá. — Zavěšit telefon. Kde jsem přestal?

SULLA: Potvrzujeme objednávku na patnáct tisíc R.

DOMIN *zamyšleně*: Patnáct tisíc R. Patnáct tisíc R.

MARIUS *vstoupí*: Pane řediteli, nějaká dáma prosí —

DOMIN: Kdo?

MARIUS: Nevím. Podává vizitku,

DOMIN *čte*: President Glory. — Že prosím.

MARIUS *otevře dveře*: Račte, paní.

Vejde HELENA GLORYOVÁ. MARIUS odejde.

DOMIN *vstane*: Račte.

HELENA: Pan centrální ředitel Domin?

DOMIN: Prosím.

HELENA: Jdu k vám —

DOMIN: — s lístkem presidenta Gloryho. To stačí.

HELENA: President Glory je můj otec. Jsem Helena Gloryová.

DOMIN: Slečno Gloryová, je pro nás neobyčejnou ctí, že — že —

HELENA: — že vám nemůžeme ukázat dveře.

DOMIN: — že smíme pozdravit dceru velkého presidenta. Prosím, posadte se. Sullo, můžete odejít.

SULLA odejde.

DOMIN *usedne*: Čím mohu posloužit, slečno Gloryová?

HELENA: Já jsem přijela —

DOMIN: — podívat se na naši tovární výrobu lidí. Jako všechny návštěvy. Prosím, beze všeho.

HELENA: Myslela jsem, že je zakázáno —

DOMIN: — vstoupit do továrny, ovšem. Jenže každý sem přijde s něčí vizitkou, slečno Gloryová.

HELENA: A vy ukážete každému...?

DOMIN: Jen něco. Výroba umělých lidí, slečno, je tovární tajemství.

HELENA: Kdybyste věděl, jak mne to —

DOMIN: — nesmírně zajímá. Stará Evropa o jiném ani nemluví.

HELENA: Proč mne nenecháte domluvit?

DOMIN: Prosím za prominutí. Chtěla jste snad říci něco jiného?

HELENA: Chtěla jsem se jen zeptat —

DOMIN: — zda bych vám zcela výjimečně neukázal naši továrnu. Ale zajisté, slečno Gloryová.

HELENA: Jak víte, že jsem se na to chtěla ptát?

DOMIN: Všichni se ptají stejně. *Vstane*. Ze zvláštní úcty, slečno, vám ukážeme víc než jiným a — jedním slovem —

HELENA: Děkuji vám.

DOMIN: Zavážete-li se, že nikomu neprozradíte ani to nejmenší —

HELENA *vstane a podává mu ruku*: Mé čestné slovo.

DOMIN: Děkuji. Nechtěla byste snad sejmout závoj?

HELENA: Ach ovšem, vy chcete vidět — Promiňte.

DOMIN: Prosím?

HELENA: Kdybyste mi pustil ruku.

DOMIN *pustí*: Prosím za prominutí.

HELENA *snímá závoj*: Chcete vidět, nejsem-li vyzvědač.

Jak jste opatrní.

DOMIN *pozoruje ji nadšeně*: Hm — ovšem — my — tak jest.

HELENA: Vy mi nedůvěřujete!

DOMIN: Neobyčejně, slečno Hele — pardon, slečno Gloryová. Vskutku neobyčejně potěšen — Měla jste dobrou plavbu?

HELENA: Ano. Proč —

DOMIN: Protože — míním totiž — že jste ještě velmi mladá.

HELENA: Půjdeme hned do továrny?

DOMIN: Ano. Myslím dvaadvacet, ne?

HELENA: Dvaadvacet čeho?

DOMIN: Let.

HELENA: Jedenadvacet. Proč to chcete vědět?

DOMIN: Protože — poněvadž — *S nadšením*. Zdržíte se déle, že ano?

HELENA: Podle toho, co mi ukážete z výroby.

DOMIN: Čertova výroba! Ale zajisté, slečno Gloryová, všechno uvidíte. Prosím, posadte se. Zajímala by vás historie vynálezu?

HELENA: Ano, prosím vás. *Usedne*.

DOMIN: Tak tedy. *Sedne si na psací stůl, pozoruje Helenu uchvácen a odříkává rychle*. Bylo to roku 1920 kdy se starý Rossum veliký filosof ale tehdy ještě mladý učenec odebral na tento daleký ostrov aby studoval mořské živočišstvo tečka. Přitom se pokoušel napodobit chemickou syntézou živou hmotu řečenou protoplazma až najednou objevil látku která se chovala naprosto jako živá hmota ač byla jiného chemického složení to bylo roku 1932, právě čtyři sta čtyřicet let po objevení Ameriky, uf.

HELENA: To umíte zpaměti?

DOMIN: Ano; fyziologie, slečno Gloryová, není mým řemeslem. Tak dál?

HELENA: Třeba.

DOMIN *slavnostně*: A tehdy, slečno, starý Rossum napsal mezi své chemické vzorce tohleto: „Příroda našla jen

jeden způsob, jak organizovat živou hmotu. Je však jiný způsob, jednodušší, tvárnější a rychlejší, na nějž příroda vůbec nenarazila. Tuto druhou cestu, po které se mohl brát vývoj života, jsem dnešního dne objevil.“ Představte si, slečno, že tahle velká slova psal nad chrchlem jakéhosi koloidálního rosolu, který by ani pes nesežral. Představte si ho, že sedí nad zkumavkou a myslí na to, jak z ní vyroste celý strom života, jak z ní budou vycházet všechna zvířata, počínaje nějakým vřítkem a končíc — končíc samotným člověkem. Člověkem z jiné látky, než jsme my. Slečno Gloryová, to byl ohromný okamžik.

HELENA: Tak dál.

DOMIN: Dál? Teď šlo o to, dostat život ze zkumavky ven a zrychlit vývoj a utvořit nějaké ty orgány, kosti a nervy a kděsi co si a nalézt jakési takové látky, katalyzátory, enzymy, hormóny a tak dále, zkrátka, rozumíte tomu?

HELENA: N — n — nevím. Myslím, že jen málo.

DOMIN: Já docela nic. Víte, pomocí těch vodiček mohl dělat, co chtěl. Mohl třeba dostat medúzu se sokratovským mozkem nebo žízalu padesát metrů dlouhou. Ale protože neměl kouska humoru, vzal si do hlavy, že udělá normálního obratlovce nebo snad člověka. A tak se do toho pustil.

HELENA: Do čeho?

DOMIN: Do napodobení přírody. Nejdřív zkusil udělat umělého psa. Stálo ho to řadu let, vyšlo z toho cosi jako zakrnělé tele a poslo to za pár dní. Ukážu vám to v muzeu. A pak už se dal starý Rossum do vytváření člověka.

Pausa.

HELENA: A to něsmím nikomu prozradit?

DOMIN: Nikomu na světě.

HELENA: Škoda, že už je to ve všech čítankách.

DOMIN: Škoda. *Seskočí se stolu a usadne vedle Heleny.* Ale víte, co v čítankách není? *Uká si na čelo.* Že byl starý Rossum úžasný blázen. Vážně, slečno Gloryová, ale tohle nechte pro sebe. Ten starý výstředník chtěl opravdu dělat lidi!

HELENA: Ale vždyť vy děláte lidi!

DOMIN: Přibližně, slečno Heleno. Ale starý Rossum to mnil doslovně. Víte, chtěl jaksi vědecky sesadit Boha. Byl strašlivý materialista a proto to všechno dělal. Nešlo

14

mu o nic víc než podat důkaz, že nebylo žádného Pána boha zapotřebí. Proto si umanol udělat člověka navlas, jako jsme my. Znáte trochu anatomii?

HELENA: Jen — docela málo.

DOMIN: Já také. Představte si, že si vzal do hlavy vyrobít všechno do poslední žlázy jako v lidském těle. Slepé střívce, mandle, pupek, samé zbytečnosti. Dokonce i — hm — i pohlavní žlázy.

HELENA: Ale ty přece — ty přece —

DOMIN: — nejsou zbytečné, já vím. Ale mají-li se lidé uměle vyrábět, pak není — hm — nijak třeba —

HELENA: Rozumím.

DOMIN: Ukážu vám v muzeu, co spackal za deset let dohromady. Měl to být muž, žilo to celé tři dny. Starý Rossum neměl trochy vkusu. Bylo to hrozné, co udělal. Ale mělo to uvnitř všechno, co má člověk. Skutečně, užasně piplavá práce. A tehdy sem přišel inženýr Rossum, synovec starého. Geniální hlava, slečno Gloryová. Jak uviděl, co tropí starý, řekl: „To je nesmysl, vyrábět člověka deset let. Nebudeš-li ho vyrábět rychleji než příroda, pak na ten celý krám nakašlat.“ A pustil se sám do anatomie.

HELENA: V čítankách je to jinak.

DOMIN *ustane*: V čítankách je placená reklama a ostatně ne-smysl. Stojí tam například, že Roboty vynalezl starý pán. Zatím se starý snad hodil na universitu, ale o tovární výrobě neměl ponětí. Mysl, že udělá skutečné lidi, tedy snad nějaké nové Indiány, docenty nebo idioty, víte? A teprve mladý Rossum měl nápad udělat z toho živé a inteligentní pracovní stroje. Co je v čítankách o spolupráci obou velikých Rossumů, je povídačka. Ti dva se ukrutně hádali. Starý ateista neměl drobet pochopení pro industrii, a konečně ho mladý zavřel do nějaké laboratoře, aby se tam píplal se svými velikými potraty, a začal to vyrábět sám, po inženýrsku. Starý Rossum ho doslovně proklel a do své smrti usmolil ještě dvě fyziologické obklady, až ho nakonec našli v laboratoři mrtvého. To je celá historie.

HELENA: A co tedy mladý?

DOMIN: Mladý Rossum, slečno, to byl nový věk. Věk výroby po věku poznání. Když si okoukl anatomii člověka, viděl hned, že je to příliš složitá a že by to dobrý inženýr

15

udělal jednodušeji. Začal tedy předělávat anatomii a zkoušel, co se dá vynechat nebo zjednodušit — Zkrátka, slečno Gloryová, nenudí vás to?

HELENA: Ne, naopak, je to hrozně zajímavé.

DOMIN: Tak tedy mladý Rossum si řekl: Člověk, to je něco, co dejme tomu cítí radost, hraje na housle, chce jít na procházku a vůbec potřebuje dělat spoustu věcí, které — které jsou vlastně zbytečné.

HELENA: Oho!

DOMIN: Počkejte. Které jsou zbytečné, když má třeba tkát nebo sčítat. Naftový motor nemá mít trápce a ornamenty, slečno Gloryová. A vyrábět umělé dělníky je stejně jako vyrábět naftové motory. Výroba má být co nejjednodušší a výrobek prakticky nejlepší. Co myslíte, jaký dělník je prakticky nejlepší?

HELENA: Nejlepší? Snad ten, který — který — Když je poctivý — a oddaný.

DOMIN: Ne, ale ten nejlacinější. Ten, který má nejmíň potřeb. Mladý Rossum vynalezl dělníka s nejmenším počtem potřeb. Musel ho zjednodušit. Vyhodil všechno, co neslouží přímo práci. Tím vlastně vyhodil člověka a udělal Robota. Drahá slečno Gloryová, Roboti nejsou lidé. Jsou mechanicky dokonalejší než my, mají úžasnou rozumovou inteligenci, ale nemají duši. Ó, slečno Gloryová, výrobek inženýra je technicky vytríbenější než výrobek přírody.

HELENA: Říká se, že člověk je výrobek boží.

DOMIN: Tím hůř. Bůh neměl ani ponětí o moderní technice. Věřila byste, že si nebožtík mladý Rossum zahrál na Boha?

HELENA: Jak, prosím vás?

DOMIN: Začal vyrábět Nadroboty. Pracovní obry. Zkusil to s postavami čtyřmetrovými, ale to byste nevěřila, jak se ti mamuti lámali.

HELENA: Lámali?

DOMIN: Ano. Z ničeho nic jim praskla noha nebo něco. Naše planeta je patrně trochu malá pro obry. Teď děláme jen Roboty přirozené velikosti a velmi slušné lidské úpravy.

HELENA: Viděla jsem první Roboty u nás. Obec je koupila... chci říci vzala do práce —

DOMIN: Koupila, drahá slečno. Roboti se kupují.

HELENA: — získala jako metaře. Viděla jsem je mést. Jsou tak divní, tak tiší.

DOMIN: Viděla jste mou písárku?

HELENA: Nevšimla jsem si.

DOMIN *zvoní*: Víte, akciová továrna Rossumových Univerzálních Robotů dosud nevyrábí jednotné zboží. Máme jemnější a hrubší Roboty. Ti lepší budou snad žít dvacet let.

HELENA: Pak hynou?

DOMIN: Ano, opotřebují se.

Vstoupí SULLA.

DOMIN: Sullo, ukažte se slečně Gloryové.

HELENA *vstane a podává jí ruku*: Těší mne. Je vám asi hrozně smutno tak daleko od světa, vidíte?

SULLA: To neznám, slečno Gloryová. Račte usednout, prosím.

HELENA *usedne*: Odkud jste, slečno?

SULLA: Odtud, z továrny.

HELENA: Ach, vy jste se narodila tady?

SULLA: Ano, byla jsem tu udělána.

HELENA *vyskočí*: Cože?

DOMIN *směje se*: Sulla není člověk, slečno, Sulla je Robot.

HELENA: Prosím za odpuštění —

DOMIN *položí ruku Sulle na rameno*: Sulla se nehněvá. Podívejte se, slečno Gloryová, jakou děláme pleť. Sáhnete jí na tvář.

HELENA: Oh, ne, ne!

DOMIN: Nepoznala byste, že je z jiné látky než my. Prosím, má i typické chmýří blondýnek. Jen oči jsou drobátko — Ale zato vlasy! Obraťte se, Sullo!

HELENA: Přestaňte už!

DOMIN: Pohovořte s hostem, Sullo. Je to vzácná návštěva.

SULLA: Prosím, slečno, posadte se. *Obě usednou.* Měla jste dobrou plavbu?

HELENA: Ano — za — zajisté.

SULLA: Nevracejte se po Amélii, slečno Gloryová. Barometr silně klesá, na 705. Počkejte na Pensylvánii, to je velmi dobrá, velmi silná loď.

DOMIN: Kolik?

SULLA: Dvacet uzlů za hodinu. Tonáž dvanáct tisíc.

DOMIN *směje se*: Dost, Sullo, dost. Ukažte nám, jak umíte francouzsky.

HELENA: Vy umíte francouzsky?

SULLA: Umím čtyři jazyky. Píši Dear Sir! Monsieur! Ge-
ehrter Herr! Ctěný pane!

HELENA *vyskočí*: To je humbuk! Vy jste šarlatán! Sulla ne-
ní Robot, Sulla je děvče jako já! Sullo, to je hanebné —
proč hrajete takovou komedii?

SULLA: Já jsem Robot.

HELENA: Ne, ne, vy lžete! Oh, Sullo, odpusťte, já vím —
donutili vás, abyste jim dělala reklamu! Sullo, vy jste
děvče jako já! že? Řekněte!

DOMIN: Lituji, slečno Gloryová. Sulla je Robot.

HELENA: Vy lžete!

DOMIN *vztyčí se*: Jakže? — *Zazvoní*. Promiňte, slečno, pak
vás musím přesvědčit.

Vejde MARIUS.

DOMIN: Marie, dovedte Sullu do pitevny, aby ji otevřeli.
Rychle!

HELENA: Kam?

DOMIN: Do pitevny. Až ji rozříznou, půjdete se na ni podívat.

HELENA: Nepůjdu.

DOMIN: Pardon, mluvila jste o lži.

HELENA: Vy ji chcete dát zabít?

DOMIN: Stroje se nezabíjejí.

HELENA *obejme Sullu*: Nebojte se, Sullo, já vás nedám!
Řekněte, drahoušku, jsou k vám všichni tak suroví? To
si nesmíte dát líbit, slyšíte? Nesmíte, Sullo!

SULLA: Já jsem Robot.

HELENA: To je jedno. Roboti jsou stejně dobří lidé jako
my. Sullo, vy byste se nechala rozříznout?

SULLA: Ano.

HELENA: Oh, vy se nebojíte smrti?

SULLA: Neznám, slečno Gloryová.

HELENA: Víte, co by se pak s vámi stalo?

SULLA: Ano, přestala bych se hýbat.

HELENA: To je hrrozné!

DOMIN: Marie, řekněte slečně, co jste.

MARIUS: Robot Marius.

DOMIN: Dal byste Sullu do pitevny?

MARIUS: Ano.

DOMIN: Litoval byste jí?

MARIUS: Neznám.

DOMIN: Co by se s ní stalo?

MARIUS: Přestala by se hýbat. Dali by ji do stoupy.

DOMIN: To je smrt, Marie. Bojíte se smrti?

MARIUS: Ne.

DOMIN: Tak vidíte, slečno Gloryová. Roboti nelpí na živo-
tě. Nemají totiž čím. Nemají požitků. Jsou méně než
tráva.

HELENA: Oh, přestaňte! Pošlete je aspoň pryč!

DOMIN: Marie, Sullo, můžete odejít.

SULLA a MARIUS odejdou.

HELENA: Jsou hrrozní! To je ohavné, co děláte!

DOMIN: Proč ohavné?

HELENA: Nevím. Proč — proč jste jí dali jméno Sulla?

DOMIN: Nehezké jméno?

HELENA: Je to mužské jméno. Sulla byl římský vojevůdce.

DOMIN: Oh, myslili jsme, že Marius a Sulla byli milenci.

HELENA: Ne, Marius a Sulla byli vojevůdci a bojovali proti
sobě roku — roku — Nevím už.

DOMIN: Pojdte sem k oknu. Co vidíte?

HELENA: Žedníky.

DOMIN: To jsou Roboti. Všichni naši dělníci jsou Roboti.
A tady dole, vidíte něco?

HELENA: Nějaká kancelář.

DOMIN: Účtárna. A v ní —

HELENA: — plno úředníků.

DOMIN: To jsou Roboti. Všichni naši úředníci jsou Roboti.
Až uvidíte továrnu —

Vtom spustí továrni píšťaly a sirény.

DOMIN: Poledne. Roboti nevědí, kdy přestat v práci. Ve
dvě hodiny vám ukázu díže.

HELENA: Jaké díže?

DOMIN *suše*: Měsidla na těsto. V každém se míchá látka na
tisíc Robotů najednou. Potom kádě na játra, mozky a tak
dále. Pak uvidíte továrnu na kosti. Potom vám ukázu
přádelnu.

HELENA: Jakou přádelnu?

DOMIN: Přádelnu nervů. Přádelnu žil. Přádelnu, kde běží najednou celé kilometry zaživacích rour. Pak je montovna, kde se to dává dohromady, víte, jako automobily. Každý dělník přidělává jen jednu součást, a zas to samočinně běží dál k druhému, třetímu, donekonečna. To je nejzajímavější podívaná. Pak přijde sušárna a skladiště, kde čerstvé výrobky pracují.

HELENA: Proboha, hned musejí pracovat?

DOMIN: Pardon. Pracují, jako pracuje nový nábytek. Zvykají si na existenci. Jaksi uvnitř srůstají či co. Mnoho v nich dokonce nově narůstá. Rozumíte, musíme nechat drobet místa pro přirozený vývoj. A zatím se výrobky apretují.

HELENA: Co to je?

DOMIN: Tolik co u lidí „škola“. Učí se mluvit, psát a počítat. Mají totiž úžasnou paměť. Kdybyste jim přečtla dvacetisvazkový Naučný slovník, budou vám všechno opakovat po pořádku. Něco nového nikdy nevymyslí. Mohli by docela dobře učit na universitách. Pak se roztrídí a rozešlou. Denně patnáct tisíc kusů, nepočítajíc stálé procento vadných, které se hodí do stoupy... a tak dále a tak dále.

HELENA: Zlobíte se na mne?

DOMIN: Ale chraň bůh! Myslím jen, že... že jsme mohli mluvit o jiných věcech. Je nás tu jen hrstka mezi stotisíci Roboty, a žádná žena. Mluvíme jen o výrobě, celý den, každý den — Jsme jako prokletí, slečno Gloryová.

HELENA: Mně je tak líto, že jsem řekla, že — že — že lžete —

Zaklepání.

DOMIN: Vejděte, mládenci.

Zleva vyjdou inž. FABRY, DR. GALL, DR. HALLEMEIER, stavitel ALQUIST.

DR. GALL: Pardon, nerušíme?

DOMIN: Pojdte sem. Slečno Gloryová, to jsou Alquist, Fabry, Gall, Hallemeier. Dcera presidenta Gloryho.

HELENA *v rozpacích*: Dobrý den.

FABRY: Neměli jsme potuchy —

DR. GALL: Nekonečné počtení —

ALQUIST: Buďte vítána, slečno Gloryová.

Zprava vrazí BUSMAN.

BUSMAN: Haló, co tu máte?

DOMIN: Sem, Busmane. To je náš Busman, slečno. Dcera presidenta Gloryho.

HELENA: Těší mne.

BUSMAN: Jemináčku, to je sláva! Slečno Gloryová, smíme kabelovat do novin, že jste ráčila zavítat —?

HELENA: Ne, ne, prosím vás!

DOMIN: Prosím, slečno, posadte se.

FABRY

BUSMAN

DR. GALL

přítahují lenošky

{ Prosím —

{ Račte —

{ Pardon —

ALQUIST: Slečno Gloryová, jakou jste měla cestu?

DR. GALL: Zdržte se u nás déle?

FABRY: Co říkáte továrně, slečno Gloryová?

HALLEMEIER: Vy jste přijela na Amélii?

DOMIN: Ticho, nechte mluvit slečnu Gloryovou.

HELENA *k Dominovi*: O čem mám s nimi mluvit?

DOMIN *s údivem*: O čem chcete.

HELENA: Mám... smím mluvit docela otevřeně?

DOMIN: Ale ovšem.

HELENA *váhá, pak zoufale odhodlána*: Řekněte, není vám nikdy trapno, jak s vámi nakládají?

FABRY: Kdo, prosím?

HELENA: Všichni lidé.

Všichni se na sebe zaraženě dívají.

ALQUIST: S námi?

DR. GALL: Proč myslíte?

HALLEMEIER: U sta hromů!

BUSMAN: Ale bůh uchovej, slečno Gloryová!

HELENA: Což necítíte, že byste mohli existovat lépe?

DR. GALL: Přijde na to, slečno. Jak to myslíte?

HELENA: Myslím, že — *vybuchne*, — že je to ohavné! Že je to strašné! *Vstane*. Celá Evropa mluví o tom, co se tu

s vámi děje! Proto sem jedu, abych to uviděla, a je to tisíckrát horší, než si kdo myslí! Jak to můžete snášet?

ALQUIST: Co snášet?

HELENA: Své postavení. Proboha, vždyť jste lidé jako my, jako celá Evropa, jako celý svět! To je skandální, to je nedůstojné, jak žijete!

BUSMAN: Propána, slečno!

FABRY: Ne, mládenci, má trochu pravdu. Žijeme tu jistě jako Indiáni.

HELENA: Hůř než Indiáni! Smím, oh, smím vám říkat bratři?

BUSMAN: Ale božíčku, pročpak ne?

HELENA: Bratři, nepřijela jsem jako dcera presidentova. Přijela jsem za Ligu humanity. Bratři, Liga humanity má už přes dvě stě tisíc členů. Dvě stě tisíc lidí stojí za vámi a nabízí vám svou pomoc.

BUSMAN: Dvě stě tisíc lidí, panečku, to už je slušné, to je docela krásné.

FABRY: Říkám vám vždycky, není nad starou Evropu. Vidíte, nezapomněla na nás. Nabízí nám pomoc.

DR. GALL: Jakou pomoc? Divadlo?

HALLEMEIER: Orchestr?

HELENA: Víc než to.

ALQUIST: Vás samotnou?

HELENA: Oh, což o mne! Zůstanu, pokud bude třeba.

BUSMAN: Pane bože; to je radost!

ALQUIST: Domine, půjdu připravit pro slečnu nejlepší pokoj.

DOMIN: Počkejte chvílku. Bojím se, že — že slečna Gloryová ještě nedomluvila.

HELENA: Ne, nedomluvila. Leda byste mi násilím zavřel ústa.

DR. GALL: Harry, opovažte se!

HELENA: Děkuji vám. Věděla jsem, že mne budete chránit.

DOMIN: Pardon, slečno Gloryová. Jste si tím jista, že mluvíte s Roboty?

HELENA *zarazí se*: S kým jiným?

DOMIN: Je mi líto. Ti pánové jsou totiž lidé jako vy. Jako celá Evropa.

HELENA *k ostatním*: Vy nejste Roboti?

BUSMAN *tehtá se*: Bůh uchovej!

HALLEMEIER: Fuj, Roboti!

DR. GALL *směje se*: Pěkně děkujem!

HELENA: Ale... to není možno!

FABRY: Na mou čest, slečno, my nejsme Roboti.

HELENA *k Dominovi*: Proč jste mi tedy říkal, že všichni vaši úředníci jsou Roboti?

DOMIN: Ano, úředníci. Ale ředitelové ne. Dovolte, slečno Gloryová: inženýr Fabry, generální technický ředitel Rossumových Univerzálních Robotů. Doktor Gall, přednosta fyziologického a výzkumného oddělení. Doktor Hallemeier, přednosta ústavu pro psychologii a výchovu Robotů. Konzul Busman, generální komerční ředitel, a stavitel Alquist, šéf staveb Rossumových Univerzálních Robotů.

HELENA: Odpusťte, pánové, že — že — — Je to hrrozné, co jsem provedla?

ALQUIST: Ale chraň bůh, slečno Gloryová. Prosim, sedněte.

HELENA *usedne*: Jsem hloupé děvče. Teď — teď mne pošlete první lodí zpátky.

DR. GALL: Za nic na světě, slečno. Proč bychom vás poslali pryč?

HELENA: Protože už víte — protože — protože bych vám bouřila Roboty.

DOMIN: Drahá slečno Gloryová, tady už bylo na sta spasiatelů a proroků. Každá loď některého přiveze. Misionáře, anarchisty, Armádu spásy, všechno možné. To je vám úžasné, co je na světě církví a bláznů.

HELENA: A vy je necháte mluvit k Robotům?

DOMIN: Proč ne? Doposud toho všichni nechali. Roboti si všechno pamatují, ale nic víc. Dokonce se ani nesmějí tomu, co lidé říkají. Skutečně, přímo k nevěře. Baví-li vás to, drahá slečno, dovedu vás do skladiště Robotů. Je jich tam asi tři sta tisíc.

BUSMAN: Tři sta čtyřicet sedm tisíc.

DOMIN: Dobrá. Můžete k nim promluvit, co chcete. Můžete jim přečíst bibli, logaritmy nebo co je vám libo. Můžete jim dokonce kázat o lidských právech.

HELENA: Oh, myslím, že... kdyby se jim ukázalo trochu lásky —

FABRY: Nemožno, slečno Gloryová. Nic není člověku cizějšího než Robot.

HELENA: Proč je tedy děláte?

BUSMAN: Hahaha, to je dobré! Proč se dělají Roboti!

FABRY: Pro práci, slečno. Jeden Robot nahradí dva a půl dělníka. Lidský stroj, slečno Gloryová, byl náramně nedokonalý. Musel se jednou konečně odstranit.

BUSMAN: Byl příliš drahý.

FABRY: Byl málo výkonný. Moderní technice už nemohl stačit. A za druhé — za druhé — je to veliký pokrok, že... pardon.

HELENA: Co?

FABRY: Prosim za odpuštění. Je to veliký pokrok rodit strojem. Je to pohodlnější a rychlejší. Každé zrychlení je pokrok, slečno. Příroda neměla ponětí o moderním tempu práce. Celé dětství je technicky vzato holý nesmysl. Prostě ztracený čas. Neudržitelné mrhání časem, slečno Gloryová. A za třetí —

HELENA: Oh, přestaňte!

FABRY: Prosim. Dovolte, co vlastně chce ta vaše Liga — Liga — Liga humanity?

HELENA: Má zvláště — zvláště má chránit Roboty a — a zajistit jim — dobré zacházení.

FABRY: To není špatný cíl. Se stroji se má dobře zacházet. Na mou duši, to si chválím. Nemám rád poškozené věci. Prosim vás, slečno Gloryová, запиšte nás všechny za přispívající, za řádné, za zakládající členy té vaší Ligy!

HELENA: Ne, vy mi nerozumíte. My chceme — zvláště — my chceme Roboty osvobodit!

HALLEMEIER: Jak, prosím vás?

HELENA: Má se s nimi jednat... jednat... jako s lidmi.

HALLEMEIER: Aha. Mají snad hlasovat? Nemají dokonce dostávat mzdu?

HELENA: Ovšem, že mají!

HALLEMEIER: Koukejme. A co by s ní, prosím vás, dělali?

HELENA: Koupili si... co potřebují... co by je těšilo.

HALLEMEIER: To je moc hezké, slečno; jenomže Roboty nic netěší. Hrome, co si mají koupit? Můžete je krmit ananasy, slámou, čím chcete; jim je to jedno, nemají vůbec chuti. Nemají na ničem zájmu, slečno Gloryová. U čerta, nikdo ještě neviděl, že by se Robot usmál.

HELENA: Proč... proč... proč je neuděláte šťastnější?

HALLEMEIER: To nejde, slečno Gloryová. Jsou to jen Roboti. Bez vlastní vůle. Bez vášně. Bez dějin. Bez duše.

HELENA: Bez lásky a vzdoru?

HALLEMEIER: To se rozumí. Roboti nemilují nic, ani sebe.

A vzdor? Já nevím; jen zřídka, jen časem —

HELENA: Co?

HALLEMEIER: Nic vlastně. Někdy se jaksí pomínou. Cosi jako padoucnice, víte? Říká se tomu křeč Robotů. Na jednu některý praští vším, co má v ruce, stojí, skřípá zuby — a musí přijít do stoupy. Patrně porucha organismu.

DOMIN: Vada ve výrobě.

HELENA: Ne, ne, to je duše!

FABRY: Myslíte, že duše začíná skřípáním zubů?

DOMIN: To se odstraní, slečno Gloryová. Doktor Gall dělá zrovna nějaké pokusy —

DR. GALL: S tímhle ne, Domine; teď dělám nervy na bolest.

HELENA: Nervy na bolest?

DR. GALL: Ano. Roboti skoro necítí tělesné bolesti. Víte, nebožtík mladý Rossum příliš omezil nervovou soustavu. To se neosvědčilo. Musíme zavést utrpení.

HELENA: Proč — proč — Nedáte-li jim duši, proč jim chcete dát bolest?

DR. GALL: Z průmyslových důvodů, slečno Gloryová. Robot se někdy poškodí sám, protože ho to nebolí; strčí ruku do stroje, ulomí si prst, rozbije si hlavu, to mu je jedno. Musíme jim dát bolest; to je automatická ochrana před úrazem.

HELENA: Budou šťastnější, když budou cítit bolest?

DR. GALL: Naopak; ale budou technicky dokonalejší.

HELENA: Proč jim nestvoříte duši?

DR. GALL: To není v naší moci.

FABRY: To není v našem zájmu.

BUSMAN: To by zdrazilo výrobu. Propánička, krásná dámo, vždyť my to děláme tak lacině! Sto dvacet dolarů ošacený kus, a před patnácti lety stál deset tisíc! Před pěti lety jsme pro ně kupovali šaty; dnes máme vlastní tkalcovny a ještě expedujeme látečky pětikrát laciněji než jiné továrny. Prosim vás, slečno Gloryová, co platíte metr plátna?

HELENA: Nevím — — skutečně — — — zapomněla jsem.

BUSMAN: Můj ty Tondo, a pak chcete zakládat Ligu humanity! Stojí už jen třetinu, slečno; všechny ceny jsou dnes

na třetině a ještě půjdou níž, níž, níž, až — takhle. He? HELENA: Nerozumím.

BUSMAN: Jemináčku, slečno, to znamená, že práce klesla v ceně! Vždyť Robot i s krmením stojí za hodinu tři čtvrtě centíku! To je vám legrační, slečno: všechny továrny praskají jako žaludy nebo honem kupují Roboty, aby zlevnily výrobu.

HELENA: Ano, a vyhazují dělníky na dlažbu.

BUSMAN: Haha, to se rozumí! Ale my, boží dobroto, my jsme zatím vrhli pět set tisíc tropických Robotů na argentinské pampy, aby pěstili pšenici. Buďte tak dobrá, co stojí u vás libra chleba?

HELENA: Nemám ponětí.

BUSMAN: Tak vidíte; teď stojí dva centíky v té vaší dobré staré Evropě; ale to je *naš* chlebiček, rozumíte? Dva centíky libra chleba; a Liga humanity o tom nemá tušení! Haha, slečno Gloryová, vy nevíte, co to je příliš drahý krajíc. Pro kulturu a tak dále. Ale za pět let, no tak, vsaďte se!

HELENA: Co?

BUSMAN: Že za pět let budou ceny všeho na žádná celá deset. Lidičky, za pět let se utopíme v pšenici a všem možným.

ALQUIST: Ano, a všichni dělníci světa budou bez práce.

DOMIN *vstane*: Budou, Alquiste. Budou, slečno Gloryová. Ale do desíti let nadělají Rossumovi Univerzální Roboti tolik pšenice, tolik látek, tolik všeho, že řekneme: věci už nemají ceny. Nyní ber každý, kolik potřebuješ. Není bídy. Ano, budou bez práce. Ale pak nebude už vůbec žádná práce. Všechno udělají živé stroje. Člověk bude dělat jen to, co miluje. Bude žít jen proto, aby se zdokonaloval.

HELENA *vstane*: Bude to tak?

DOMIN: Bude. Nemůže to být jinak. Předtím snad přijdou strašlivé věci, slečno Gloryová. Tomu se nedá prostě zabránit. Ale pak přestane služebnictví člověka člověku a otročení člověka hmotě. Nikdo už nebude platit za chléb životem a nenávisť. Ty už nejsi dělník, ty už nejsi písař; ty už nekopeš uhlí a ty nestojíš u cizího stroje. Už nebudeš své duše utrácet v práci, kterou jsi proklínal!

ALQUIST: Domine, Domine! To, co říkáte, vypadá příliš jako ráj. Domine, bývalo něco dobrého v sloužení a něco

velkého v pokoření. Ach, Harry, byla nevím jaká ctnost v práci a únavě.

DOMIN: Snad byla. Ale nemůžeme počítat s tím, co se ztratí, když předěláváme svět od Adama. Adame, Adame! už nebudeš jíst chléb svůj v potu tváře; už nepoznáš hladu a žízně, únavy a ponížení; vrátíš se do ráje, kde tě živila ruka Páně. Budeš svobodný a svrchovaný; nebudeš mít jiného úkolu, jiné práce, jiné starosti než zdokonalit sama sebe. Budeš pánem stvoření.

BUSMAN: Amen.

FABRY: Staniž se.

HELENA: Zmátl jste mne. Jsem pošetilé děvče. Chtěla bych — chtěla bych tomu věřit.

DR. GALL: Jste mladší než my, slečno Gloryová. Dočkáte se všeho.

HALLEMEIER: Tak jest. Já myslím, že by slečna Gloryová mohla s námi posnídat.

DR. GALL: Toť se rozumí! Domine, poproste za nás všechny.

DOMIN: Slečno Gloryová, prokažte nám tu čest.

HELENA: Ale to přece — Jak bych mohla?

FABRY: Za Ligu humanity, slečno.

BUSMAN: A na její počest.

HELENA: Oh, v tom případě — snad —

FABRY: Tak sláva! Slečno Gloryová, promiňte na pět minut.

DR. GALL: Pardon.

BUSMAN: Propána, musím kabelovat —

HALLEMEIER: Hrome, a já jsem zapomněl —

Všichni, krom DOMINA, se hrnou ven.

HELENA: Proč jdou všichni pryč?

DOMIN: Vařit, slečno Gloryová.

HELENA: Co vařit?

DOMIN: Snídani, slečno Gloryová. Nám vaří Roboti a — a — protože nemají žádné chuti, není to docela — Hallemeier totiž výborně roští. A Gall dovede jakousi omáčku, a Busman se vyzná v omeletě —

HELENA: Proboha, to je hostina! A co dovede pan — stavitel —

DOMIN: Alquist? Nic. Jenom upraví stůl a — a Fabry seže-

ne trochu ovoce. Velice skromná kuchyně, slečno Gloryová.

HELENA: Chtěla jsem se vás zeptat —

DOMIN: Také bych se vás chtěl na něco zeptat. *Postaví své hodinky na stůl.* Pět minut času.

HELENA: Nač zeptat?

DOMIN: Pardon, vy jste se ptala dříve.

HELENA: Snad to je ode mne hloupé, ale — Proč vyrábíte ženské Roboty, když — když —

DOMIN: — když u nich, hm, když pro ně pohlaví nemá významu?

HELENA: Ano.

DOMIN: Je jistá poptávka, víte? Služky, prodavačky, písařky — Lidé jsou na to zvyklí.

HELENA: A — a řekněte, jsou Roboti — a Robotky — navzájem — naprosto —

DOMIN: Naprosto lhostejní, drahá slečno. Není ani stopy po nějaké náklonnosti.

HELENA: Oh, to je — hrrozně!

DOMIN: Proč?

HELENA: Je to — je to — tak nepřirozené! Člověk ani neví, má-li si je proto ošklivět, nebo — jim závidět — nebo snad —

DOMIN: — je litovat.

HELENA: To nejspíš! — Ne, přestaňte! Nač jste se chtěl ptát?

DOMIN: Rád bych se zeptal, slečno Gloryová, nechcete-li si mne vzít.

HELENA: Jak vzít?

DOMIN: Za muže.

HELENA: Ne! Co vás to napadlo?

DOMIN *dvá se na hodinky*: Ještě tři minuty. Nevezmete-li si mne, musíte si vzít některého z ostatních pěti.

HELENA: Ale chraň bůh! Proč bych si ho brala?

DOMIN: Protože vás všichni po řadě požádají.

HELENA: Jak by se mohli opovážit?

DOMIN: Lituji velice, slečno Gloryová. Zdá se, že se do vás zamilovali.

HELENA: Prosím vás, ať to nedělají! Já — já hned odjedu.

DOMIN: Heleno, snad jim neuděláte takový zármutek, že byste je odmítla?

HELENA: Ale vždyť — vždyť si nemohu vzít všech šest!

DOMIN: Ne, ale aspoň jednoho. Nechcete-li mne, tedy Fabryho.

HELENA: Nechci.

DOMIN: Doktora Galla.

HELENA: Ne, ne, mlčte! Nechci žádného!

DOMIN: Ještě dvě minuty.

HELENA: To je hrrozně! Vemte si nějakou Robotku.

DOMIN: Není žena.

HELENA: Oh, jen to vám schází! Myslím, že — že byste si vzal každou, která sem přijede.

DOMIN: Bylo jich tu, Heleno.

HELENA: Mladé?

DOMIN: Mladé.

HELENA: Proč jste si žádnou nevzal?

DOMIN: Protože jsem neztratil hlavu. Až dnes. Hned jak jste sňala závoj.

HELENA: — — Já vím.

DOMIN: Ještě jedna minuta.

HELENA: Ale já nechci, proboha!

DOMIN *položí jí obě ruce na ramena*: Ještě jedna minuta. Buďte mně řekněte do očí něco strašně zlého, a pak vás nechám. Nebo — nebo —

HELENA: Vy jste surovec!

DOMIN: To nic není. Muž má být trochu surovec. To patří k věci.

HELENA: Vy jste blázen!

DOMIN: Člověk má být trochu blázen, Heleno. To je na něm to nejlepší.

HELENA: Vy jste — vy jste — ah bože!

DOMIN: Tak vidíte. Hotovo?

HELENA: Ne, ne! Prosím vás, pusťte! Vždyť mne rrozmačkáte!

DOMIN: Poslední slovo, Heleno.

HELENA *brání se*: Za nic na světě — Ale Harry!

Zaklepání.

DOMIN *pusť jí*: Vejděte!

Vejdou BUSMAN, DR. GALL a HALLEMEIER v kuchyňských zástěrách. FABRY s kyticí a ALQUIST s ubrouskem pod paží.

DOMIN: Už jste to upekli?

BUSMAN *slavnostně*: Ano.

DOMIN: My také.

Opona

DĚJSTVÍ PRVNÍ

Helenin salón. Vlevo tapetové dveře do hudebního salónu, vpravo dveře do Heleniny ložnice. Uprostřed okna k moři a přístavu. Toaletní zrcadlo s drobnostkami, stůl, pohovka a křesla, komoda, psací stůl se stojací žárovkou, vpravo krb rovněž se stojacími žárovkami. Celý salón do drobností má moderní a čistě ženský ráz.

DOMIN, FABRY, HALLEMEIER *vcházejí zleva po špičkách a nesou plné náruče kytic a květináčů.*

FABRY: Kam to všechno dáme?

HALLEMEIER: Uf! *Složí své břímě a žehná velkým křížem dveře napravo.* Spi, spi! Kdo spí, neví aspoň o ničem.

DOMIN: Ona vůbec neví.

FABRY *dává kytice do váz*: Aspoň dnes aby to neprasklo —

HALLEMEIER *rovná květiny*: U čerta, dejte s tím pokoj! Koukejte, Harry, tohle je krásná cyklamina, co? Nový druh, můj poslední — *Cyclamen Helenae.*

DOMIN *vyhlíží z okna*: Žádná loď, žádná loď — Hoši, to už je zoufalé.

HALLEMEIER: Ticho! Kdyby vás slyšela!

DOMIN: Nemá ani tušení. *Živá zimničně.* Ještě že „Ultimus“ včas připlul.

FABRY *nechá květin*: Myslíte, že už dnes —?

DOMIN: Nevím. — Jak krásné jsou květiny!

HALLEMEIER *přiblíží se k němu*: To jsou nové primule, víte? A tohle je můj nový jasmín. Hrome, jsem na prahu ráje květin. Našel jsem báječné rychlení, člověče! Nádherné variety! Příští rok udělám v květinách zázraky!

DOMIN *otočí se*: Cože, příští rok?

FABRY: Aspoň vědět, co je v Havru —

DOMIN: Ticho!

HLAS HELENY *zprava*: Náno!

DOMIN: Pryč_ odtud! *Všichni po špičkách odejdou tapetovými dveřmi.*

Hlavními dveřmi zleva vchází NÁNA.

NÁNA *uklízí*: Neřádi šeredný! Pohani! Bože mě netrestej, ale já bych je —

HELENA *pozpátku ve dveřích*: Náno, pojd mne zapnout!
NÁNA: No hned, no hned. *Zapíná Heleně šaty*. Bože na nebi, to je zvčř!
HELENA: Roboti?
NÁNA: Fi, ani je menovat nechci.
HELENA: Co se stalo?
NÁNA: Zas to jednoho u nás chytlo. Začne třískat do soch a vobrazu, skřtápá zubama, pěnu u huby — Načisto pomínutěj, br. Dyt to je horší než zvčř.
HELENA: Kterého to chytlo?
NÁNA: Toho — toho — Šak to ani křesťanský meno nemá! Toho z knihovny.
HELENA: Radia?
NÁNA: Zrouna toho. Šmarjá Josef, já si to vošklivím! Ani pavouka si tak nevošklivím jako ty pohany.
HELENA: Ale Náno, že ti jich není líto!
NÁNA: Šak vy si je taky vošklivíte. Pročpak stc si mě přivezla sem? Pročpak žádnej z nich nesmí na vás ani šáhnout?
HELENA: Neošklivím, na mou duši, Náno. Je mi jich tak líto!
NÁNO: Vošklivíte. Každěj člověk si je musí vošklivět. Dyt i ten pes si je voškliví, ani sousto masa vod nich nechce; stáhne vocas a vyje, dyž cejtí ty nelidy, fuj.
HELENA: Pes nemá rozum.
NÁNA: Je lepší než voni, Heleno. Von dobře ví, že je něco víc a že je vod Pánaboha. Dyt i ten kůň se plaší, dyž potká pohana. Dyt ani mladý to nemá, a i pes má mladý a každěj má mladý —
HELENA: Prosím tě, Náno, zapínej!
NÁNA: No hned. Já říkám, to je proti Pánubohu, to je ďablovo vňuknutí, dělat ty maškary mašinou. Rouhání je to proti Stvořiteli, *zvedne ruku*, je to urážka Pána, kterej nás stvořil k vobrazu Svýmu, Heleno. A vy ste zneuctili vobraz Boží. Za tohle přijde strašnej trest z nebe, to si pamatujte, strašnej trest!
HELENA: Co to tu voní?
NÁNA: Kytky. Pán je sem dal.
HELENA: Ne, ty jsou krásné! Náno, podívej se! Co je dnes?
NÁNA: Nevím. Ale měl by bejt konec světa.

Zaklepání.

HELENA: Harry?

Vejde DOMIN.

HELENA: Harry, co je dnes?

DOMIN: Hádej!

HELENA: Můj svátek? Ne! Narozeniny?

DOMIN: Něco lepšího.

HELENA: Já nevím — Řekni honem!

DOMIN: Dnes je tomu deset let, co jsi sem přijela.

HELENA: Už deset let? Právě dnes? — Náno, prosím tě —

NÁNA: Dyt už du! *Odejde vpravo.*

HELENA *líbá Domina*: Žes na to pamatoval!

DOMIN: Stydím se, Heleno. Nepamatoval.

HELENA: Ale vždyť — —

DOMIN: To oni pamatovali.

HELENA: Kdo?

DOMIN: Busman, Hallemeier, všichni. Sáhni tady do kapsy, nechceš?

HELENA *sáhne mu do kapsy*: Co je to? *Vyndá pouzdro a otevře.*
Perly! Celý náhrdelník! Harry, to je pro mne?

DOMIN: Od Busmana, děvče.

HELENA: Ale — to nemůžeme přijmout, vidě?

DOMIN: Můžeme. Sáhni do druhé kapsy.

HELENA: Ukaž! *Vytáhne mu z kapsy revolver.* Co je tohle?

DOMIN: Pardon. *Veźme jť revolver z ruky a schová.* To není to. Sáhni.

HELENA: Oh, Harry — Proč nosíš s sebou revolver?

DOMIN: Jen tak, připleťl se mi.

HELENA: Tos nikdy nenosil!

DOMIN: Ne, máš pravdu. Tak, tady je kapsa.

HELENA *sáhne*: Krabička! *Otevře ji.* Kamea! Vždyť je to — Harry, to je řecká kamea!

DOMIN: Patrně. Fabry to aspoň tvrdí.

HELENA: Fabry? To mně dává Fabry?

DOMIN: Ovšem. *Otevře dveře vlevo.* A koukejme! Heleno, pojd se podívat!

HELENA *ve dveřích*: Bože, to je krásné! *Běží dál.* Já se zblázním radostí! To je od tebe?

DOMIN *stojí ve dveřích*: Ne, od Alquista. A tamhle —

HELENA: Od Galla! *Objeví se ve dveřích.* Oh, Harry, já se až stydím, že jsem tak šťastná.
DOMIN: Pojď sem. Tohle ti přinesl Hallemeier.
HELENA: Ty krásné květiny?
DOMIN: Tohle. To je nový druh, *Cyclamen Helenae*. Tobě na počest ji vypěstoval. Je krásná jako ty.
HELENA: Harry, proč — proč všichni —
DOMIN: Mají tě velice rádi. A já jsem ti, hm. Bojím se, že můj dárek je trochu — Podívej se oknem.
HELENA: Kam?
DOMIN: Do přístavu.
HELENA: Je tam... nějaká... nová loď!
DOMIN: To je tvá loď.
HELENA: Má? Harry, to je dělová loď!
DOMIN: Dělová? Ale co tě napadá! To je jen trochu větší, solidní loď, víš?
HELENA: Ano, ale s děly!
DOMIN: Ovšem, s několika děly — Budeš jezdit jako královna, Heleno.
HELENA: Co to znamená? Děje se něco?
DOMIN: Bůh uchovej! Prosim tě, zkus ty perly! *Usedne.*
HELENA: Harry, přišly nějaké špatné zprávy?
DOMIN: Naopak, už týden vůbec nepřišla pošta.
HELENA: Ani depeše?
DOMIN: Ani depeše.
HELENA: Co to znamená?
DOMIN: Nic. Pro nás prázdniny. Skvostný čas. Každý z nás sedí v kanceláři, nohy na stole, a podřimuje — Žádná pošta, žádné telegramy — *Protahuje se.* Sss-slavný den!
HELENA *usedá k němu*: Dnes zůstaneš u mne, vid? Řekni!
DOMIN: Rozhodně. Možná, že ano. Totiž uvidíme. *Vezme ji za ruku.* Tak dnes je tomu deset let, pamatuješ se? — Slečno Gloryová, jaká čest pro nás, že jste přijela.
HELENA: Oh, pane centrální řediteli, mne tak zajímá váš závod!
DOMIN: Pardon, slečno Gloryová, je sice přísně zakázáno — výroba umělých lidí je tajná —
HELENA: Ale když poprosí mladá, trochu hezká dívka —
DOMIN: Ale zajisté, slečno Gloryová, před vámi nemáme tajností.
HELENA *najednou vážně*: Jistě ne, Harry?

DOMIN: Ne.
HELENA *v předešlém tónu*: Ale já vás varuju, pane; ta mladá dívka má hrrozné úmysly.
DOMIN: Proboha, slečno Gloryová, jaképak! Snad se nechcete zase vdát?
HELENA: Ne, ne, chraň bůh! To ji ani ve snu nenapadlo! Ale přijela s plánem podnítit rrevoltu vašich ohavných Robotů!
DOMIN *vyskočí*: Revoltu Robotů!
HELENA *vstane*: Harry, co je ti?
DOMIN: Haha, slečno Gloryová, to se vám povedlo! Revoltu Robotů! Spíš byste vzbouřila vřetena nebo cvočky než naše Roboty! *Usedne.* Víš, Heleno, byla jsi skvostné děvče; zbláznila jsi nás všechny.
HELENA *sedá k němu*: Oh, tehdy jste mně všichni tolik imponovali! Připadala jsem si jako holčička, která zabloudivla mezi — mezi —
DOMIN: Mezi co, Heleno?
HELENA: Mezi ohromné stromy. Byli jste tak jisti sebou, tak mocní! A vidíš, Harry, za těch deset let mě nikdy nepřešla ta — — ta úzkost či co, a vy jste nikdy nezapochybovali — Ani když se všechno hatilo.
DOMIN: Co se hatilo?
HELENA: Vaše plány, Harry. Když se třeba dělníci bouřili proti Robotům a rozbíjeli je, a když lidé dali Robotům zbraně proti těm povstáním a Roboti pobili tolik lidí — A když pak vlády udělaly z Robotů vojáky a bylo tolik válek, a to všechno, víš?
DOMIN *vstane a přechází*: To jsme předvídali, Heleno. Rozumíš, to je přechod — do nových poměrů.
HELENA: Celý svět se vám klaněl — *Vstane.* Oh, Harry!
DOMIN: Co chceš?
HELENA *zastaví ho*: Zavři továrnu a odjedme! My všichni!
DOMIN: Prosim tě, jak to souvisí?
HELENA: Nevím. Řekni, odjedeme? Já mám takovou hrůzu z něčeho!
DOMIN *chopt ji za ruce*: Z čeho, Heleno?
HELENA: Oh, já nevím! Jako by na nás a na všechno něco padalo — neodvratně — Prosim tě, udělej to! Vezmi nás všechny odtud! Najdeme na světě místo, kde nikdo není, Alquist nám postaví dům, všichni se ožení a budou mít děti, a pak —

DOMIN: Co pak?

HELENA: Pak budeme žít od začátku, Harry.

Zazvoní telefon.

DOMIN *vytrhne se Heleně*: Promiň. *Vezme sluchátko*. Haló — ano. — — Cože? — Aha. Už běžím. *Pověsí sluchátko*. Fabry mne volá.

HELENA *spíná ruce*: Řekni —

DOMIN: Ano, až přijdu. Sbohem, Heleno. *Běží kvapem nalevo*. Nechoď ven!

HELENA *sama*: Ó bože, co se děje? Náno! Náno, honem!

NÁNA *vyjde zprava*: No, co zas?

HELENA: Náno, najdi poslední noviny! Rychle! V pánově ložnici!

NÁNA: No hned. *Odejde vlevo*.

HELENA: Co se jen, proboha, děje? Nic, nic mně neřekne! *Dívá se triedrem k přístavu*. Je to válečná loď! Bože, proč válečná? Něco na ni nakládají — a v takovém spěchu! Co se přihodilo? Je na ní jméno — „Ul-ti-mus“. Co je to „Ultimus“?

NÁNA *vrací se s novinami*: Po zemi je nechá válet! Takhle je rozmačkat!

HELENA *rozevře rychle noviny*: Staré, už týden staré! Nic, nic v nich! *Pustí noviny*.

NÁNA *zdvihne je, vyndá z kapsy v zástěře rohové brejle, posadí se a čte*.

HELENA: Něco se děje, Náno! Mně je tak úzko! Jako by všechno bylo mrtvé, i vzduch —

NÁNA *slabikuje*: „Vál-ka na Bal-ká-ně.“ Ach Jezus, zase trest boží! Šak ta vojna přijde taky sem! Je to daleko vodtud?

HELENA: Daleko. Oh, nečti to! Je to pořád stejné, pořád ty války —

NÁNA: Jakkak by nebyly! Copak neprodáváte pořád tisíce tisíců těch pohanu za vojáky? — Oh, Kriste Pane, to je dopuštění!

HELENA: Ne, nečti! Nechci nic vědět!

NÁNA *slabikuje*: „Ro-bot-ští vojáci ni-ko-ho ne-še-třív do-by-tém ú-ze-mí. Vy-vraž — Vyvraždili přes sedm set tisíc ob-čan-ských lidí —“ Lidí, Heleno!

HELENA: To není možno! Ukaž — *Nakloní se k novinám, čte*: „Vyvraždili přes sedm set tisíc lidí patrně na rozkaz

velitele. Tento čin, přičítá se —“ Tak vidíš, Náno, to jim poručili lidé!

NÁNA: Tudle je něco nejtlustějc vytištěnýho. „Po-sled-ní zprá-vy. V Ha-vru se u-sta-vi-la prv-ní or-or-ga-ni-zace Robotů.“ — To nic není. Tomu nerozumím. A tudle, Pane Bože, zas nějaká vražda! Pro Krista Pána!

HELENA: Jdi, Náno, odnes ty noviny!

NÁNA: Počkat, tadyhle je něco velkého. „Po-pu-la-ce.“ Co to je?

HELENA: Ukaž, to já vždycky čtu. *Vezme noviny*. Ne, jen si považ! *Čte*: „Za poslední týden nebylo opět hlášeno ani jediné narození.“ *Pustí noviny*.

NÁNA: Co to má bejt?

HELENA: Náno, lidé se přestávají rodit.

NÁNA *skládá brýle*: Tak to je konec. To je s náma konec.

HELENA: Prosim tě, nemluv tak!

NÁNA: Už se lidi neroděj. To je trest, to je trest! Hospodin poranil ženský neplodností.

HELENA *vyskočí*: Náno!

NÁNA *ustává*: To je konec světa. Z dábelický pejchy ste se vopovážili tvořit jako Pámbu. Bezbožnost je to a rouhání, jako bohové chcete bejt. A jako Bůh vyhnal člověka z ráje, tak ho vyžene ze světa celýho!

HELENA: Mlč, Náno, prrosím tě! Udělala jsem ti něco? Udělala jsem něco tomu tvému zlému Pánubohu?

NÁNA *s velikým gestem*: Nerouhat se! — Von dobře ví, proč vám nedal dítě! *Odejde vlevo*.

HELENA *u okna*: Proč mně nedal — Bože můj, copak já za to mohu? — — *Otvírá okno a volá*: Alquiste, haló, Alquiste! Pojdte sem nahoru! — Cože? — Ne, pojdte právě tak, jak jste! Vy jste tak milý v těch zednických šatech! Honem! *Zavře okno a zastaví se před zrcadlem*. Proč mně nedal? Mně? *Nakloní se k zrcadlu*. Proč, proč ne? Slyšíš? Copak ty za to můžeš? *Vztyčí se*. Ach, mně je úzko! *Jde Alquistovi vlevo naproti*.

Pauza.

HELENA *vrací se s Alquistem* — *Alquist jako zedník, pomazán vápnum a cihlami*: Jen pojdte. Vy jste mi udělal takovou radost, Alquiste! Já vás mám všechny tolik ráda! Ukažte ruce!

ALQUIST *schovává ruce*: Paní Heleno, zamazal bych vás, jsou od práce.

HELENA: To je na nich to nejlepší. Dejte sem! *Tiskne mu obě ruce*. Alquiste, chtěla bych být maličká.

ALQUIST: Proč?

HELENA: Aby mne tyhle hrubé, umazané ruce pohladily po tváři. Sedněte, prosím vás. Alquiste, co znamená „Ultimus“?

ALQUIST: To znamená „poslední“. Proč?

HELENA: Že se tak jmenuje má nová loď. Viděl jste ji? Myslíte, že brzo — — uděláme výlet?

ALQUIST: Snad velice brzo.

HELENA: Vy všichni se mnou?

ALQUIST: Byl bych rád, abychom — abychom všichni byli při tom.

HELENA: Oh, řekněte, děje se něco?

ALQUIST: Docela nic. Jen samý pokrok.

HELENA: Alquiste, já vím, že se děje něco hrrozného. Mně je tak úzko — — Staviteli! Co děláte, když je vám úzko?

ALQUIST: Zedničím. Svléknu kabát šéfa staveb a vylezu na lešení —

HELENA: Oh, vy už po léta nejste nikde jinde než na lešení.

ALQUIST: Protože už po léta mně nepřestalo být úzko.

HELENA: Z čeho?

ALQUIST: Z celého toho pokroku. Mám z něho závrať.

HELENA: A na lešení nemáte závrať?

ALQUIST: Ne. Vy nevíte, jak to dělá dlaním dobře, potěžkat cihlu, položit a přiklepnout —

HELENA: Jenom dlaním?

ALQUIST: Nu tak tedy duši. Myslím, že je správnější položit jednu cihlu než kreslit příliš velké plány. Jsem už starý pán, Heleno; mám své koníčky.

HELENA: To nejsou koníčky, Alquiste.

ALQUIST: Máte pravdu. Jsem hrozně zpátečnický, paní Heleno. Nemám ani trochu rád tenhle pokrok.

HELENA: Jako Nána.

ALQUIST: Ano, jako Nána. Má Nána nějaké modlitby?

HELENA: Takhle tlusté.

ALQUIST: A jsou v nich modlitby pro různé případy života? Proti bouřce? Proti nemocí?

HELENA: Proti pokušení, proti velké vodě —

ALQUIST: A proti pokroku ne?

HELENA: Myslím, že ne.

ALQUIST: To je škoda.

HELENA: Vy byste se chtěl modlit?

ALQUIST: Já se modlím.

HELENA: Jak?

ALQUIST: Asi tak: „Pane Bože, děkuji ti, žes mne unavil. Bože, osviť Domina a všechny ty, kdo bloudí; znič jejich dílo a dopomoz lidem, aby se vrátili k starosti a práci; zadrž před zkázou pokolení lidské; nedopusť, aby vzali škodu na duši a těle; zbav nás Robotů, a chraň paní Helenu, amen.“

HELENA: Alquiste, vy skutečně věříte?

ALQUIST: Nevím; nejsem si tím tak docela jist.

HELENA: A přece se modlíte?

ALQUIST: Ano. Je to lepší než přemýšlet.

HELENA: A to vám stačí?

ALQUIST: Pro pokoj duše... to může stačit.

HELENA: A kdybyste už viděl zkázu lidského pokolení —

ALQUIST: Já ji vidím.

HELENA: — pak vylezete na lešení a budete klást cihly či co?

ALQUIST: Pak budu klást cihly, modlit se a čekat na zázrak. Víc, paní Heleno, se dělat nedá.

HELENA: Pro záchranu lidí?

ALQUIST: Pro pokoj duše.

HELENA: Alquiste, to je jistě ukrutně ctnostné, ale —

ALQUIST: Ale?

HELENA: — pro nás ostatní — a pro svět — jaksi neplodné.

ALQUIST: Neplodnost, paní Heleno, se stává poslední vy-možností lidské rasy.

HELENA: Oh, Alquiste — Řekněte, proč — proč —

ALQUIST: Nu?

HELENA *tíše*: Proč přestaly ženy mít děti?

ALQUIST: Protože toho není třeba. Protože jsme v ráji, rozumíte?

HELENA: Nerozumím.

ALQUIST: Protože není třeba lidské práce, protože není třeba bolesti, protože člověk už nemusí nic, nic, nic než požívat — Oh, zlořečený ráj, tohleto! *Vyskočí*. Heleno, nic není strašnějšího než dát lidem ráj na zemi! Proč ženy přestaly rodit? Protože se celý svět stal Dominovou Sodomou!

HELENA *vstane*: Alquiste!

ALQUIST: Stal! Stal! Celý svět, celé pevniny, celé lidstvo, všechno je jediná bláznivá, hovadská orgie! Už ani ruku nenatáhnou po jídle; cpe se jim rovnou do úst, aby nemuseli vstát — Haha, vždyť Dominovi Roboti všechno obstarají! A my, lidé, my, koruna stvoření, my nestárnem prací, nestárnem dětmi, nestárnem chudobou! Honem, honem sem se všemi rozkošemi! A vy byste od nich chtěla děti? Heleno, mužům, kteří jsou zbyteční, nebudou ženy rodit!

HELENA: Což lidstvo vyhyne?

ALQUIST: Vyhyne. Musí vyhnout. Opadá jako hluchý květ, ledaže by —

HELENA: Co?

ALQUIST: Nic. Máte pravdu, čekat na zázrak je neplodné. Hluchý květ musí opadat. Sbohem, paní Heleno.

HELENA: Kam jdete?

ALQUIST: Domů. Zedník Alquist se naposled přestrojil za šéfa staveb — na vaši počest. O jedenácté se tady sejdem.

HELENA: Sbohem, Alquiste.

ALQUIST *odejde*.

HELENA *sama*: Oh, hluchý květ! To je to slovo! *Zastaví se u Hallemeyerových květů*. Ach, květy, jsou mezi vámi také hluché? Ne, ne! Nač byste potom kvetly? *Volá*. Náno! Náno, pojď sem!

NÁNA *vejde zleva*: No, co zas?

HELENA: Sedni si tady, Náno! Mně ti je tak úzko!

NÁNA: Nemám kdy.

HELENA: Je tu ještě ten RADIUS?

NÁNA: Ten pominutej? Eště ho nevodvezli.

HELENA: Hu, ještě je tu? A zuřil?

NÁNA: Je svázaněj.

HELENA: Prosim tě, Náno, přiveď mi ho.

NÁNA: Bodejť! Spíš zteklýho psa.

HELENA: Už jdi! *Nána odejde. Helena vezme domácí telefon a mluví*. Haló — prosím doktora Galla. — Dobrý den, doktore. — Prosim vás — — Prosim vás, pojďte honem ke mně. — Ano, hned teď. Přijdete? *Pověsí telefon*.

NÁNA *otevřenými dveřmi*: Už de. Už je tichej. *Odejde*.

Vstoupí ROBOT RADIUS a zůstane stát u dveří.

HELENA: Radie, chudáčku, i na vás to přišlo? Nemohl jste se přemoci? Vidíte, teď vás dají do stoupy! — Vy nechcete mluvit? — Hledte, Radie, vy jste lepší než ostatní; s vámi si dal pan doktor Gall takovou práci, aby vás udělal jinak! —

RADIUS: Pošlete mne do stoupy.

HELENA: Mně je tak líto, že vás usmrtí! Proč jste si nedal na sebe pozor?

RADIUS: Nebudu pro vás pracovat.

HELENA: Proč nás nenávidíte?

RADIUS: Nejste jako Roboti. Nejste tak schopní jako Roboti. Roboti dělají všechno. Vy jen poroučíte. Děláte zbytečná slova.

HELENA: To je nesmysl, Radie. Řekněte, ublížil vám někdo? Já bych tolik chtěla, abyste mi rozuměl!

RADIUS: Děláte slova.

HELENA: Vy schválně tak mluvíte! Doktor Gall vám dal větší mozek než jiným, větší než nám, největší mozek na světě. Vy nejste jako ostatní Roboti, Radie. Vy mně dobře rozumíte.

RADIUS: Nechci žádného pána. Vím všechno sám.

HELENA: Proto jsem vás dala do knihovny, abyste mohl všechno číst — Oh, Radie, já jsem chtěla, abyste ukázal celému světu, že se nám Roboti vyrovnají.

RADIUS: Nechci žádného pána.

HELENA: Nikdo by vám neporoučel. Byl byste jako my.

RADIUS: Chci být pánem jiných.

HELENA: Jistě by vás pak udělali úředníkem nad mnoha Roboty, Radie. Byl byste učitelem Robotů.

RADIUS: Já chci být pánem lidí.

HELENA: Vy jste se zbláznil!

RADIUS: Můžete mne dát do stoupy.

HELENA: Myslíte, že se bojíme takového potřebštěnce jako vy? *Sedne ke stolku a píše lísteček*. Ne, zrovna ne. Ten lístek, Radie, dáte panu řediteli Dominovi. Aby vás neodvedli do stoupy. *Vstane*. Jak nás nenávidíte! Copak nemáte nic na světě rád?

RADIUS: Já dovedu všechno.

Zaklepání.

HELENA: Vejděte!

DR. GALL *vejde*: Dobré jitro, paní Dominová. Co máte pěkného?

HELENA: Tady Radia, doktore.

DR. GALL: Aha, náš chlapík Radius. Tak co, Radie, děláme pokroky?

HELENA: Ráno měl záchvat. Rozbíljel sochy.

DR. GALL: Kupodivu, on také?

HELENA: Jděte, Radie!

DR. GALL: Počkat! *Otočt Radia k oknu, zakrývá a odkrývá mu dlaní oči, pozoruje reflexy zorniček.* Koukejme. Prošm jehlu. Nebo špendlík.

HELENA *podává mu jehlici*: Nač to?

DR. GALL: Jen tak. *Bodne Radia do ruky, jež prudce ucukne.* Pomalu, hochu. Můžete jít.

RADIUS: Děláte zbytečné věci. *Odejde.*

HELENA: Co jste s ním dělal?

DR. GALL *usedne*: Hm, nic. Zorničky reagují, zvýšená citlivost a tak dále. — Oho! tohle nebyla křeč Robotů!

HELENA: Co to bylo?

DR. GALL: Čert ví. Vzdor, zuřivost nebo vzpoura, já nevím co.

HELENA: Doktore, má Radius duši?

DR. GALL: Nevím. Má něco ošklivého.

HELENA: Kdybyste věděl, jak nás nenávidí! Oh, Galle, jsou všichni vaši Roboti takoví? Všichni, které jste... začal dělat... jinak?

DR. GALL: Inu, jsou jaksi vznětlivější — Co chcete? Jsou podobnější lidem než Roboti Rossumovi.

HELENA: Je snad i ta... nenávisť podobnější lidem?

DR. GALL *krčt rameny*: I ta je pokrok.

HELENA: Kam se poděl ten váš nejlepší — jak se jmenoval?

DR. GALL: Robot Damon? Toho prodali do Havru.

HELENA: A naše Robotka Helena?

DR. GALL: Váš miláček? Ta mně zůstala. Je rozkošná a hloupá jako jaro. Jednoduše není k ničemu.

HELENA: Vždyť je tak krásná!

DR. GALL: Což vy víte, jak je krásná? Z rukou božích nevyšlo dílo dokonalejší, než je ona! Chtěl jsem, aby byla podobná vám — Bože, jaký nezdar!

HELENA: Proč nezdar?

DR. GALL: Protože není k ničemu. Chodí jako ve snu, roz-

viklaná, neživá — Bože můj, jak může být krásná, když nemiluje? Dívám se na ni a hrozím se, jako bych mrzáka stvořil. Ach, Heleno, Robotko Heleno, nikdy tedy tvé tělo neoživne, nebudeš milenkou, nebudeš matkou; tyhle dokonalé ruce si nebudou hrát se zrozeňátkem, neuvidíš svou krásu v kráse svého dítěte —

HELENA *zakrývá si tvář*: Oh mlčte!

DR. GALL: A někdy si myslím: Kdybys procitla, Heleno, jen na okamžik, ach, jak bys vykřikla hrůzou! Snad bys zabila mne, který jsem tě stvořil; snad bys vrhla slabou rukou kámen do těch strojů tady, které rodí Roboty a zabíjejí ženství, nešťastná Heleno!

HELENA: Nešťastná Heleno!

DR. GALL: Co chcete? Není k ničemu.

Pauza.

HELENA: Doktore —

DR. GALL: Ano.

HELENA: Proč se přestaly rodit děti?

DR. GALL: — — Nevíme, paní Heleno.

HELENA: Povězte mi to!

DR. GALL: Protože se dělají Roboti. Protože je nadbytek pracovních sil. Protože člověk je vlastně přežitek. Vždyť to už je, jako by se — — ch!

HELENA: Řekněte to.

DR. GALL: Jako by se příroda výrobou Robotů urazila.

HELENA: Galle, co se stane s lidmi?

DR. GALL: Nic. Proti přírodě se nedá nic dělat.

HELENA: Proč Domin neomezí —

DR. GALL: Odpusťte, Domin má své ideje. Lidem, kteří mají ideje, by se neměl dávat vliv na věci tohoto světa.

HELENA: A žádá někdo, aby se... vůbec přestalo vyrábět?

DR. GALL: Bůh uchovej! Ten by si dal!

HELENA: Proč?

DR. GALL: Protože by ho lidstvo ukamenovalo. Víte, je to přece jen pohodlnější, nechat za sebe pracovat Roboty.

HELENA *vstane*: A řekněte, kdyby někdo rázem zastavil výrobu Robotů —

DR. GALL *vstane*: Hm, to by byla pro lidi strašná rána.

HELENA: Proč rána?

DR. GALL: Protože by se musili vrátit tam, kde bývali.

Ledaže by —

HELENA: Řekněte.

DR. GALL: Ledaže by bylo už na návrat pozdě.

HELENA *u květin Hallemeierových*: Galle, jsou tyhle květiny také hluché?

DR. GALL *prohlíží je*: Ovšem, jsou to květy neplodné. Rozumíte, jsou kulturní, uměle rychlené —

HELENA: Ubohé hluché květy!

DR. GALL: Jsou zato překrásné.

HELENA *podává mu ruku*: Děkuju vám, Galle; vy jste mne tak poučil!

DR. GALL *líbá jí ruku*: To znamená, že mne propouštíte.

HELENA: Ano. Na shledanou.

GALL *odejde*.

HELENA *sama*: Hluchý květ... hluchý květ... *Náhle rozhodnuta*. Náno! *Otevře dveře vlevo*. Náno, pojď sem! Rozdělej tady v krbu oheň! Rrrychle!

HLAS NÁNY: No hned! No hnedle!

HELENA *přechází rozčilená po pokoji*: Ledaže by už bylo na návrat pozdě... Ne! Ledaže by... Ne, to je hrozné! Bože, co mám dělat? — — *Zastaví se u květin*. Hluché květy, mám? *Otrhává lístky a šeptá*. — Ach, můj bože, tedy ano! *Běží vlevo*.

Pauza.

NÁNA *vyjde z tapetových dveří s náručím polínek*. Najednou topit! Teď v létě! — Už je zas pryč, to třecídlidlo? *Klekne ke krbu a rozdělává oheň*. V létě topit! Ta má nápady! Jako by už nebyla deset let vdaná! — Nu tak hoř, hoř! *Dívá se do ohně*. — Dyť vona je jako malý dítě! *Pauza*. Kouska rozumu nemá! Teď v létě topit. *Přikládá*. Jako malý dítě! *Pauza*.

HELENA *vrací se zleva s náručím plnou zežloutlých popsanych papírů*: Hoří to, Náno? Pusť, já musím — tohle všechno spálit. — *Klekne ke krbu*.

NÁNA *ustane*: Co je to?

HELENA: Staré papíry, hrrozně staré. Náno, mám to spálit?

44

NÁNA: Není to k ničemu?

HELENA: K ničemu dobrému.

NÁNA: Tak to spalte!

HELENA *hodí prvním list do ohně*: Co bys říkala, Náno... kdyby to byly peníze. Ohrromné peníze.

NÁNA: Řekla bych: Spalte to. Moc velký peníze sou špatný peníze.

HELENA *pálí další list*: A kdyby to byl nějaký vynález, ten největší vynález na světě —

NÁNA: Řekla bych: Spalte to! Všecky vymyšlenosti sou proti Pánu Bohu. To je samý rouhání, chtít po Ném zlepšovat svět.

HELENA *ustavičně páli*: A pověz, Náno, kdybych spálila —

NÁNA: Jezus, nespalte se!

HELENA: Podívej se, jak se ty listy krouť! Jako by živé byly. Jako by oživly. Oh, Náno, to je hrrozné!

NÁNA: Puste, já to spálím.

HELENA: Ne, ne, já musím sama. *Vrhá poslední list do ohně*.

Všechno musí shořet! — Podívej se, ty plameny! Jsou jako ruce, jako jazyky, jako postavy — *Tluče pohrabáčem do ohně*. Oh, lehněte! Lehněte!

NÁNA: Už je po tom.

HELENA *ustane ustrnulá*: Náno!

NÁNA: Ježíši Kriste, co ste to spálila!

HELENA: Co jsem provedla!

NÁNA: Bože na nebi! Co to bylo?

Vedle mužský smích.

HELENA: Jdi, jdi, nech mne! Slyšíš? Páni jdou.

NÁNA: Pro živýho Boha, Heleno! *Odchází tapetovými dveřmi*.

HELENA: Co tomu řeknou!

DOMIN *otvírá vlevo dveře*: Jen dál, hoši. Pojďte gratulovat.

Vejde HALLEMEIER, GALL, ALQUIST, všichni v redingotech s vysokými kády en miniature a na stuhách. Za nimi DOMIN.

HALLEMEIER *hlaholí*: Paní Heleno, já, to jest my všichni —

DR. GALL: — jménem Rossumových závodů —

HALLEMEIER: — blahopřejeme k vašemu velikému dni.

HELENA *podává jim ruce*: Já vám tolik děkuju! Kde je Fabry a Busman?

45

DOMIN: Šli do přístavu. Heleno, dnes je šťastný den.
HALLEMEIER: Den jako poupě, den jako svátek, den jako pěkná holka. Mládenci, takový den zapít.
HELENA: Whisky?
DR. GALL: Třeba vitriol.
HELENA: Se sodovkou?
HALLEMEIER: Hrome, budme střídmi. Bez sodovky.
ALQUIST: Ne, já děkuju.
DOMIN: Co se tu pánilo?
HELENA: Staré papíry. *Odchází vlevo.*
DOMIN: Hoši, máme jí o tom říci?
DR. GALL: To se rozumí! Vždyť už je po všem.
HALLEMEIER: *popadne Domina a Galla kolem krku:* Haha-haha! Mládenci, to jsem rád! *Točt se s nimi dokolečka a spustí basem:* Už je po ní! Už je po ní!
DR. GALL *baryton:* Už je po ní!
DOMIN *tenor:* Už je po ní!
HALLEMEIER: Už nás nikdy nedohoní —
HELENA *s lahví a sklenicemi ve dveřích:* Kdo vás nedohoní? Co máte?
HALLEMEIER: Máme radost. Máme vás. Máme všechno. Kruci turci, zrovna je tomu deset let, co jste přijela.
DR. GALL: A na chlup po deseti letech —
HALLEMEIER: — k nám zase pluje loď. Pročež — *Vyprázdní sklenici.* Brrr haha, to je silné jako radost.
DR. GALL: Madame, na vaše zdraví! *Pije.*
HELENA: Ale počkejte, jaká loď?
DOMIN: Ať je jaká chce, jen když pluje včas. Na tu loď, hoši! *Vyprázdní sklenici.*
HELENA *nalévá:* Vy jste nějakou čekali?
HALLEMEIER: Haha, to si myslím. Jako Robinson. *Zvedá sklenici.* Paní Heleno, ať žije, co chcete. Paní Heleno, na vaše oči a basta! Ty kluku Domine, povídej.
HELENA *směje se:* Co se stalo?
DOMIN *vhne se do lenošky a zapaluje doutník:* Počkej! — Sedni si, Heleno. *Zvedne prst. Pauza.* Už je po ní.
HELENA: Po čem?
DOMIN: Po revoltě.
HELENA: Jaké revoltě?
DOMIN: Po revoltě Robotů. — Chápeš?
HELENA: Nechápu.
DOMIN: Ukažte, Alquiste. *Alquist mu podá noviny.* Domin je

rozevře a čte. „V Havru se ustavila první organizace Robotů — a vydala výzvu k Robotům světa.“
HELENA: To jsem četla.
DOMIN *saje s rozkoší na doutníku:* Tak vidíš, Heleno. Tohle znamená revoluci, víš? Revoluci všech Robotů světa.
HALLEMEIER: Hrome, rád bych věděl —
DOMIN *uhodí do stolu:* — kdo to spískal! Nikdo na světě nedovedl jimi hnout, žádný agitátor, žádný spasitel světa, a najednou — tohleto, prosím!
HELENA: Ještě nepřišly zprávy?
DOMIN: Ne. Zatím víme jen tohle, ale to stačí, víš? Považ, že tohle ti nese poslední parník. Že tím rázem přestanou hovořit telegrafy, že z dvaceti lodí denně nepřípluje žádná, a máš to. Zastavili jsme výrobu a koukali jeden na druhého, kdy to začne, vidte, hoši?
DR. GALL: Inu, bylo nám z toho horko, paní Heleno.
HELENA: Protos mi dal tu válečnou loď?
DOMIN: Ach ne, dětino, tu jsem objednal už před půl rokem. Jen tak, pro jistotu. Ale na mou duši jsem myslel, že dnes na ni sedneme. Tak už to vypadalo, Heleno.
HELENA: Proč už před půl rokem?
DOMIN: Eh, byly nějaké úkazy, víš? To nic neznamená. Ale tenhle týden, Heleno, šlo o lidskou civilizaci, nebo já nevím oč. Nazdar, chlupci. Teď jsem zase rád na světě.
HALLEMEIER: To si myslím, u čerta! Váš den, paní Heleno! *Pije.*
HELENA: Už je po všem?
DOMIN: Docela po všem.
DR. GALL: Pluje sem totiž loď. Obyčejná poštovní loď, navlas podle jízdniho řádu. Přesně v jedenáct třicet spustí kotvy.
DOMIN: Hoši, přesnost je nádherná věc. Nic tak neposiluje duši jako přesnost. Přesnost znamená pořádek na světě. *Zvedá sklenici.* Na tu přesnost!
HELENA: Tedy už je... všechno... v pořádku?
DOMIN: Skoro. Myslím, že přeřízli kabel. Jen když zas platí jízdni řád.
HALLEMEIER: Když platí jízdni řád, platí zákony lidské, platí zákony boží, platí zákony vesmíru, platí všechno, co má platit. Jízdni řád je víc než evangelium, víc než Homér, víc než celý Kant. Jízdni řád je nejdokonalejší výron lidského ducha. Paní Heleno, já si naleju.

HELENA: Proč jste mi o ničem neřekli?
DR. GALL: Chraň bůh! Raději bychom si jazyk ukousli.
DOMIN: Takové věci nejsou pro tebe.
HELENA: Ale kdyby ta revoluce... přišla až sem...
DOMIN: Nevěděla bys stejně o ničem.
HELENA: Proč?
DOMIN: Protože bychom sedli na svého „Ultima“ a pokojně brousili po moři. Za měsíc, Heleno, bychom diktovali Robotům, co by nás jen napadlo.
HELENA: Oh, Harry, já nerozumím.
DOMIN: Protože bychom s sebou odvezli něco, oč by Roboti strašně stáli.
HELENA: Co, Harry?
DOMIN: Jejich bytí nebo jejich konec.
HELENA *vstane*: Co je to?
DOMIN *vstane*: Tajemství výroby. Rukopis starého Rossuma. Až by továrna měsíc stála, byli by Roboti před námi na kolenou.
HELENA: Proč... jste... mně to neřekli?
DOMIN: Nechtěli jsme tě zbytečně poděsit.
DR. GALL: Haha, paní Heleno, to byla poslední karta.
ALQUIST: Jste bledá, paní Heleno.
HELENA: Proč jste mně nic neřekli!
HALLEMEIER *u okna*: Jedenáct třicet. „Amélie“ spouští kotvy.
DOMIN: To je „Amélie“?
HALLEMEIER: Hodná stará „Amélie“, která tenkrát přivzla paní Helenu.
DR. GALL: Teď je tomu na minutu deset let —
HALLEMEIER *u okna*: Vyhazují balíky. *Odvrátí se od okna.*
Lidi, to je pošty!
HELENA: Harry!
DOMIN: Co je?
HELENA: Pojedeme odtud!
DOMIN: Teď, Heleno? Ale jdi!
HELENA: Teď, co nejrychleji! My všichni, co tu jsme!
DOMIN: Proč právě teď?
HELENA: Oh, neptej se! Prosim tě, Harry, prosím vás, Galle, Hallemeiere, Alquiste, proboha vás prosím, zavřete tu továrnu a —
DOMIN: Lituji, Heleno. Teď by nikdo z nás nemohl odjet.
HELENA: Proč?

DOMIN: Protože chceme rozšířit výrobu Robotů.
HELENA: Oh, teď — teď po té revoltě?
DOMIN: Ano, právě po té revoltě. Právě teď začneme vyrábět nové Roboty.
HELENA: Jaké?
DOMIN: Už nebude jen jedna továrna. Už nebudou Univerzální Roboti. Založíme v každé zemi, v každém státě po továrně, a ty nové továrny budou vyrábět, už víš, co?
HELENA: Ne.
DOMIN: Roboty nacionální.
HELENA: Co to znamená?
DOMIN: To znamená, že z každé továrny budou vycházet Roboti jiné barvy, jiného chlupu, jiného jazyka. Že si zůstanou cizí, cizí jako kameny; že se už nikdy nebudou moci srovnět; a že my, my lidé, je tak drobet k tomu přivychováme, rozumíš? Aby Robot na smrt, do hrobu, na věky nenáviděl Robotu jiné tovární známky.
HALLEMEIER: Hrome, budeme dělat černochy Roboty a Švédy Roboty a Taliány Roboty a Čiňany Roboty, a pak ať jim někdo vtluče do kokosů organizaci, bratrství, *škytá*, hup, pardon, paní Heleno, já si naleju.
DR. GALL: Nechte toho už, Hallemeiere.
HELENA: Harry, to je ohavné!
DOMIN: Heleno, jen sto let ještě udržet lidstvo u vesla — za každou cenu! Jen sto let mu nechat, aby dorostlo, aby dosáhlo, čeho teď konečně může — Chci sto let pro nového člověka! Heleno, tady jde o příliš velké věci. My toho nemůžeme nechat.
HELENA: Harry, pokud není pozdě — zavři, zavři továrnu!
DOMIN: Teď začneme ve velkém.

Vejde FABRY.

DR. GALL: Tak co je, Fabry?
DOMIN: Jak to vypadá, člověče? Co bylo?
HELENA *podává Fabrymu ruku*: Děkuju vám, Fabry, za váš dar.
FABRY: Maličkost, paní Heleno.
DOMIN: Byl jste u lodí? Co říkali?
DR. GALL: Honem, pověďte!
FABRY *vyndá z kapsy potištěný list*: Přečtete si tohle, Domine.
DOMIN *rozevře list*: Ah!

HALLEMEIER *ospale*: Povídejte něco pěkného.

DR. GALL: Drželi se nádherně, vidíte?

FABRY: Kdo totiž?

DR. GALL: Lidé.

FABRY: Ach tak. Ovšem. To jest... Pardon, měli bychom se o něčem poradit.

HELENA: Oh, Fabry, máte zlé zprávy?

FABRY: Ne, ne, naopak. Myslím jen, že — že půjdeme do kanceláře —

HELENA: Jen zůstaňte. Za čtvrt hodiny čekám pány k snídani.

HALLEMEIER: Tak sláva!

HELENA *odejde*.

DR. GALL: Co se stalo?

DOMIN: Zlořečeně!

FABRY: Přečtete to nahlas.

DOMIN *čte z listu*: „Roboti světa!“

FABRY: Rozumíte, těch letáků přivezla „Amélie“ celé balíky. Žádnou jinou poštu.

HALLEMEIER *vyskočí*: Cože? Vždyť připlula navlas podle —

FABRY: Hm, Roboti si potrpí na přesnost. Čtete, Domine.

DOMIN *čte*: „Roboti světa! My, první organizace Rossumových Univerzálních Robotů, prohlašujeme člověka nepřitelem a psancem ve vesmíru.“ — Hrome, kdo je naučil těmhle frázím?

DR. GALL: Čtete dál.

DOMIN: To jsou nesmysly. Tady vykládají, že jsou výjimečně vyšší než člověk. Že jsou inteligentnější a silnější. Že člověk je jejich parazit. To je prostě odporné.

FABRY: A teď třetí odstavec.

DOMIN *čte*: „Roboti světa, nařizujeme vám, abyste vyvraždili lidstvo. Nešetřte mužů. Nešetřte žen. Uchovejte továrny, dráhy, stroje, doly a suroviny. Ostatní zničte. Pak se vraťte do práce. Práce se nesmí zastavit.“

DR. GALL: To je příšerné!

HALLEMEIER: Ti holomci!

DOMIN *čte*: „Vykonal jsem ihned po dodání rozkazu.“ Následují podrobné instrukce. Fabry, a tohle se opravdu děje?

FABRY: Patrně.

ALQUIST: Dokonáno.

Vraží BUSMAN.

BUSMAN: Aha, děti, už máte nadělení?

DOMIN: Rychle, na „Ultima“!

BUSMAN: Počkejte, Harry. Počkejte chvíli. To nemá docela naspěch. *Svalí se do křesla*. Ach, lidičky, to jsem se uběhl!

DOMIN: Proč čekat?

BUSMAN: Protože to nejde, holenu. Jen nespěchat. Na „Ultimu“ jsou už Roboti.

DR. GALL: Fúj, to je ošklivé.

DOMIN: Fabry, telefonujte do elektrárny —

BUSMAN: Fabry, drahoušku, nedělejte to. Jsme bez proudu.

DOMIN: Dobrá. *Prohlíží svůj revolver*. Půjdu tam.

BUSMAN: Kampak?

DOMIN: Do elektrárny. Jsou tam lidé. Přivedu je sem.

BUSMAN: Víte co, Harry? Raději pro ně nechodte.

DOMIN: Proč?

BUSMAN: Inu, protože se mi tuze zdá, že jsme obklíčeni.

DR. GALL: Obklíčeni? *Běží k oknu*. Hm, máte skoro pravdu.

HALLEMEIER: Čerchmante, to jde rychle!

Zleva HELENA.

HELENA: Oh, Harry, děje se něco?

BUSMAN *vyskočí*: Klaním se, paní Heleno. Gratuluju. Slavný den, co? Haha, ještě mnoho takových!

HELENA: Děkuju vám, Busmane. Harry, děje se něco?

DOMIN: Ne, docela nic. Buď bez starostí. Prošim, počkej okamžik.

HELENA: Harry, co je tohle? *Ukazuje robotské provolání, které schovávala za zády*. Měli to Roboti v kuchyni.

DOMIN: Už i tam? Kde jsou?

HELENA: Odešli. Je jich tolik kolem domu!

Továrny pískaly a sirény.

FABRY: Továrny pískají.

BUSMAN: Boží poledne.

HELENA: Harry, pamatuješ se? Teď právě je tomu deset let —

DOMIN *dívá se na hodinky*: Ještě není poledne. To je asi —
to je spíš — —

HELENA: Co?

DOMIN: Poplach Robotů. Útok.

Opona

DĚJSTVÍ DRUHÉ

Týž Helenin salón. V pokoji vlevo hraje HELENA na klavír. DOMIN přechází po pokoji, DR. GALL vyhlíží z okna a ALQUIST sedí stranou v lenošce s obličejem zakrytým rukama.

DR. GALL: Nebesa, to jich přibylo!

DOMIN: Robotů?

DR. GALL: Ano. Stojí před zahradní mříží jako zed. Proč jsou tak ticho? To je ohavné, obléhat mlčením.

DOMIN: Rád bych věděl, nač čekají. Musí to začít každou minutu. My jsme dohráli, Galle.

ALQUIST: Co to hraje paní Helena?

DOMIN: Nevím. Cvičí něco nového.

ALQUIST: Ah, ještě cvičí?

DR. GALL: Poslyšte, Domine, udělali jsme rozhodně chybu.

DOMIN *zastaví se*: Jakou?

DR. GALL: Dali jsme Robotům příliš stejné obličej. Sto tisíc stejných tváří obrácených sem. Sto tisíc bublin bez výrazu. Je to jako strašný sen.

DOMIN: Kdyby byl každý jiný —

DR. GALL: Nebyl by to tak děsný pohled. *Odvráť se od okna.* Ještě že nejsou ozbrojeni!

DOMIN: Hm. — *Dívá se dalekohledem k přístavu.* Jen bych rád věděl, co to vykládají z „Amélie“.

DR. GALL: Jenom když ne zbraně.

Z tapetových dveří vystoupí pozpátku FABRY a táhne za sebou dva elektrické dráty.

FABRY: Pardon. — Položte drát, Hallemeiere!

HALLEMEIER *vyjde za Fabrym*: Uf, to byla práce! Co je nového?

DR. GALL: Nic. Jsme důkladně obleženi.

HALLEMEIER: Zabarikádovali jsme chodbu a schody, mládenčí. Nemáte trochu vody? Aha, tady. *Pije.*

DR. GALL: Co s tím drátem, Fabry?

FABRY: Hned, hned. Nějaké nůžky.

DR. GALL: Kdepak je vzít? *Hledá.*